

ruotsinkielisille ilmaisuille. Väkivaltaa ja sukupuolisuh- teita, joihin liittyy juopumus, ei tulkita ylimalkaisesti juopumisesta johtuvan kehollisen kontrollin pettämi- seksi, vaan tapahtumakulkuja analysoidaan tapauskoh- taisesti. Tällöin vältetään se, että alkoholin vaikutuksen alaisena tehdyt väkivallantyyöt tai seksuaalirikokset automaattisesti pelkistyisivät juoppouden traagiseksi tai tragikoomiseksi seurauksiksi. Tässä mielessä teos on hyvää luettavaa kenelle tahansa, joka haluaa miettiä tuomiokirja-aineistojen tulkintaa uudelta kannalta.

Työssä on myös ongelmansa. Käsitellyistä oikeusta- pauksista on esitelty pätkiä siellä täällä, joten niistä on vaikea saada kokonaiskuvaa, ja ilmaisussa on paikoin pientä huolimattomuutta tai kapulakielisyyttä. Työhön alun perin kuuluneet taulukoinnit on loppuvaiheessa jätetty pois, ja tämän tukiaineiston poistaminen on aiheuttanut paikoin hahmottomuutta.

Tästä huolimatta käytetyt aineistot, tutkimusote ja jaottelu palvelevat tutkimuksen tavoitteita. Työn ansioihin kuuluu aiemmassa tutkimuksessa esitettyjen lähtölehtien purkaminen. Juominen esitetään väit- töskirjassa sosiaalisesti rakentuneena ja yhteisöllisyyttä rakentavana, mikä näkyi myös kuokkavieraiden kohte- lussa ja yhteisissä maljoissa. Lareksen väitöskirja mus- tuttaa, että alkoholinkäytön merkitykset ja siten myös seuraukset eivät olleet vain ”suomalaista juoppoutta”, vaan juomat olivat monipuolinen ja vaihteleva osa men- neisyyden ihmisten arkea ja juhlaa.

Anu Lahtinen, professori
Helsingin yliopisto

Uusi avaus 1800-luvun britti- synnytyksen kulttuurihistoriaan

Anna Niiranen:

“The Health and Happiness of the Expectant Mother”. Constructions of Pregnancy and Child- birth in British Medical Writings, 1840–1902.

Jyväskylän yliopisto 2020. 372 s. 978-951-39-8291-1.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8291-1>

Anna Niirasan yleisen historian alaan kuuluva väitös- tutkimus keskittyy synnyttämisen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen historiaan 1800-luvun brittiläisessä kontekstissa. Tutkimusajanjakso noudattelee löyhästi Britannian saarivaltakunnan viktoriaaniseksi kutsuttua ajanjaksoa käsittäen vuodet 1840–1902. Niirasan tutki- malla maantieteellisellä alueella miespuolisten lääkärin työkentäksi vakiintui jo 1700-luvun jälkipuolella myös odottavien ja synnyttävien naisten hoito ja synnytyk- sissä avustaminen.

Niiranan tutkii erityisesti sitä, miten pääasiassa mies- puolisten brittilääläkärin pätevyyttä määriteltiin, miten siitä keskusteltiin ja miten siitä väiteltiin brittiläisissä synnytysoppaissa ja lääketieteen alan aikakauslehdissä 1800-luvun kuluessa. Niiranan pohtii myös sitä, miten synnytyslääkärit konstruoivat naisen raskausaikaa ja synnytystä ja omaa rooliaan, miten he kirjoittivat nai- sista ja naisille ja miten he itse oikeuttivat aktiivisen roolinsa synnytysluoneissa.

Synnytysterveyden ja synnytyslääketieteen histo- riassa Niirasan lähestymistapa ja kysymyksenasettelu on uusi ja innovatiivinen. Historiankirjoitus on usein ollut voittajien historiaa ja lääketieteen historia pääasiassa lääketieteellistymisen, medikalisaation, historiaa. Niin on ollut myös synnytyslääketiedettä ja naisten synny- tysterveyttä tutkittaessa, kun suurin huomio on kiinnit- tynyt synnytyskivun lääkkeelliseen hoitoon, anestesian ja antiseptiikan kehitykseen tai onnistuneisiin keisarin- leikkauksiin liittyneisiin voittoihin ja merkkipaaluihin.

Niiranan pureutuu lähteiden tarkkaa lähiluentaa ja huolellista kontekstualisointia hyödyntäen raskauden, synnytyksen ja lapsivuodeajan kulttuurihistoriaan aika- kaudella, joka sisälsi useita alaan liittyviä lääketieteelli- siä innovaatioita. Niiranan problematisoi uudella tavalla näitä raskausajan ja synnytysten hoidon muutoksia ja pohtii sitä, liittyikö niin synnytyslääketieteen kehityk- seen kuin synnytyslääkärin työhön myös sivupolkuja ja katkoksia. Työn fokuksessa on aiemman tutkimuk- sen valtavirrasta poiketen se, muodostuiko synnytysten hoidosta jo 1800-luvun kuluessa niin lääketieteellisty- nyt tapahtuma kuin aiemmassa tutkimuksessa on usein oletettu.

Niiranan pitäytyy läpi tutkimuksensa valitsemassaan näkökulmassa ja luo samalla prisman, jonka kautta avautuu hyvin monitasoinen ja moniääninen näkymä brittiläisten naisten, joskin usein vain keski- ja yläluok- kaisten naisten, odotusaikaan ja synnytysterveyteen. Niiranan osoittaa, että 1800-luvun brittiläinen synnytys oli sosiaalinen tapahtuma. Läheinen naispuolinen ystävä oli lääkärinkin suosittama tukihenkilö synnytysshuo- neessa, ja myös aviomies oli yleensä lähellä ja emo- tionaalisesti osallinen. Nainen sai niin sanotussa avau- tumisvaiheessa liikkua mielensä mukaan, ja suositui- synnytyssasento oli kylkiasento, ei selällään makuulla. Synnyttäjää pyrittiin tukemaan myös henkisesti kaikin tavoin. Ihanteellinen synnytyslääkäri oli puolestaan myötätuntoinen, kannustava ja luottamusta herättävä. Huono lääkäri oli epävarma, arka, hermostunut ja päät- tämätön. Luonnollinen syntymä oli lähteissä lähinnä tekninen, ei ideologinen, termi, jolla kuvattiin syntyvän lapsen tarjontaa ja synnytyksen kestoa.

Metodina käytetty lähteiden tarkka lähiluenta pal- jastaa sen, miten vanhemmat lääketieteelliset käsitykset ja ajatukset elivät vielä pitkään 1800-luvun ammatti- laisten ajatuksissa ja sitä kautta myös käytännön hoi-

totyössä. Lääketieteen läpimurtojen voittokulku ei ollut yksimielistä tai lineaarista. Monet lääkärit pitivät vielä pitkään sikiön ensimmäisiä liikkeitä tärkeänä merkinä raskaudesta, ja äidin mielenliikkeiden vaikutusta sikiön hyvinvointiin pidettiin mahdollisena kautta 1800-luvun. Tässä nousevat esiin myös käytettyjen lähteiden erot. Potilaille suunnatuissa oppaissa äidin mielenliikkeiden seuraamisesta luovuttiin aiemmin kuin lääkäreiden keskinäisessä ajatustenvaihdossa *British Medical Journalin* sivuilla. Oppaissa korostuivat lääkäreiden yhteneväiset näkemykset, mutta joulunpäivän voitiin vain ammattilaisten kesken olla vapaammin eri mieltä asioista.

Niirasan tutkimus osoittaa, etteivät 1800-luvun synnytysterveyteen liittyneet kysymykset todista pelkästään yksinäisestä lääketieteellistymisen voittokulusta. Itse asiassa kysymys oli paljon monimutkaisemmasta yritysten ja erehdysten, toisaalta onnenkantamoisten ja toisaalta täydellisten epäonnistumisten ja jatkuvien kokeilujen kudelmasta. Samoin Niiranan osoittaa, ettei synnytyslääkärin työ suinkaan ollut helppoa tai hohdokasta. Siihen sisältyi paljon riskejä ja moraalisia pulmia. Se oli usein heikosti palkattua suhteessa raskaaseen vastuuseen samalla kun ammatillinen kilpailu oli kovaa.

Laajan tutkimuskirjallisuutensa Niiranan hallitsee erinomaisesti ja hän keskustelee asiantuntevasti aikaisemman tutkimuksen kanssa. Hänen huomionsa ovat tässä suhteessa aina kunnioittavia mutta tarpeen tullen kriittisiä ja aiempia käsityksiä täydentäviä ja jopa oikovia. Tämä nousee esiin esimerkiksi Niirasan pyrkimyksessä tutkia lääkärin ammatillista mieheyttä heidän tunne-elämäänsä, siviilisäättyään ja avioiteitään unohtamatta tai tilanteissa, joissa Niiranan kumoaa monien historiantutkijoiden esittämiä väitteitä siitä, miten 1800-luvun lääketieteellistyminen olisi johtanut jo samalla vuosasadalla liikkumattomaan selällään synnyttämiseen ja aviomiesten roolin kaventumiseen.

Samoin Niiranan voi todeta aineistoonsa tukeutuen, ettei potilaan ääni suinkaan hävinnyt lääketieteen kehittyessä, vaan potilaskertomuksissa kuului edelleen sekä lääkärin että potilaan ääni diagnoosista keskusteltaessa. Ylipäätään Niiranan toteaa, että toisin kuin aiemmin on oletettu, hänen aineistonsa osoittaa, miten raskaana olevan naisen omilla tuntemuksilla oli vielä 1800-luvulla usein vahvempi asema kuin lääkärin kliinillä havainnoilla. Pidänkin erittäin kiinnostavina Niirasan lukuisia huomioita lasta odottavien ja synnyttävien naisten toimijuudesta. Myös naiset itse tarkkailivat ja tutkivat ruumistaan ja mielialojaan ja osallistuivat ja kantoivat aktiivisesti vastuuta hyvinvointinsa rakentamisesta, myös synnytystilanteessa ja jopa keisarinleikkausta edellyttävissä kriiseissä.

Anna Niirasan tutkimus on vaikuttava uusi aluevalta raskauden, synnytyksen ja lapsivuodeajan arjen ja aineellisen kulttuurihistorian saralla. Kootessaan tutkimustuloksiaan ja vastatessaan tutkimuskysymyk-

siinsä Niiranan on kyennyt osoittamaan, ettei synnytyslääketieteen ja synnytysterveyden historia ole ollut suoraviivaisesti lääketieteellistynyt kehityskulku, vaikka Niirasan tutkimusjakson kuluessa käsitykset synnytysterveyteen liittyvän puhtauden merkityksestä ja kivunlievityksen, anestesian ja keisarinleikkausten mahdollisuuksista muuttuivat muutamassa vuosikymmenessä. Lähteidensä avulla Niiranan on kyennyt yksityiskohtaisesti konstruoimaan sekä synnyttämisen mikrohistoriaa että ajan laajempia lääketieteellisiä keskusteluja raskaudenkeskeytysten, synnyttäjän kivunlievityksen ja leikkaushoidon osalta.

Kirsi Vainio-Korhonen, professori
Turun yliopisto

Laitos-Suomen hullut ja haitalliset

Petteri Pietikäinen:

Kipeät sielut. Hulluuden historia Suomessa.

Gaudeamus 2020. 424 s. ISBN 978-952-345-090-5.

Petteri Pietikäisen jatkaa uudessa teoksessaan hulluuden historian kartoitusta ja kokonaishahmotusta eräänlaisena kakkososana teokselle *Hulluuden historia* (2013). *Kipeät sielut* keskittyy Suomeen, vaikka suomalaista historiaa ei edellisestäkään teoksesta puuttunut. *Kipeät sielut* on myös edeltäjänsä astetta tutkimuksellisempi, sillä se nojaa osin alkuperäiseen tutkimukseen ja rakentuu kahden ison potilasasiakirja-aineiston varaan. Pietikäinen on hyödyntänyt sekä Pitkäniemen sairaalan sairauskertomuksia 1900–1954 että Oulun piirimielisairaalan sairauskertomuksia 1925–1964. Tarkennus näihin aineistoihin mahdollistaa tutkijan katseen potilaaseen, tämän kipeään sieluun.

Kirjalla on maineikkaita kansainvälisiä verrokkeja. Psykiatrian ja hulluuden historian tuotteliaista tutkijoista useat ovat päätyneet kirjoittamaan myös yleisesityksiä. Edward Shorterin 1997 ilmestynyt *History of Psychiatry: From the Era of the Asylum to the Age of Prozac* on käännetty useille kielille ja myös suomeksi nimellä *Psykiatrian historia* (Into Kustannus 2019). Psykiatria laajempaa kulttuurista ja yhteiskunnallista maismaa ja järkkävän mielen pitkää historiaa on tarkastellut Roy Porter viimeiseksi jääneessä kirjassaan *Madness: A Brief History* (2002). Suunta tieteen historiasta kohti sosiaali- ja yhteiskuntahistoriaa ja kulttuurihistoriaa näkyy kansainvälisessä tutkimuksessa ja myös hulluuden historian yleisesityksissä. Viimeisimmistä Andrew